

گلین وی. توماس و آنجل ام. جی. سیلک

ترجمه‌ی
عباس مخبر

مقدمه‌ای بر روان‌شناسی
نقاشی کودکان

فهرست

- پیش‌گفتار مترجم ۱۳
- مقدمه ۱۵
۱. تاریخ و بررسی اجمالی نظری ۴۱
- رهیافت‌های تکاملی ۴۲
- رهیافت‌های بالینی-فراقکنی ۴۴
- رهیافت‌های هنرمندانه ۴۵
- رهیافت‌های فرایندی ۴۷
- خلاصه ۴۸
۲. خصوصیات نقاشی کودکان ۵۱
- طبقه‌بندی مراحل تکاملی
- هجده‌ماهگی تا دو سال و نیمگی ۵۲
- دو سال و نیمگی تا پنج‌سال ۵۴
- پنج تا هشت‌سالگی ۵۶
- هشت‌سالگی تا نوجوانی ۵۷
- مراحل عمومی تکامل نقاشی ۵۹
- خلاصه ۶۰
۳. نقاشی چیست؟ ۶۳
- تصاویر به‌مثابه نمادها ۶۴
- نظریه‌های ادراکی تصاویر ۶۶

نظریه‌های بوم‌شناختی I

نظریه‌های پرسپکتیو-گرافکنی درباره‌ی ادراک تصاویر ۶۸

نظریه‌های بوم‌شناختی II

نظریه‌ی اطلاعات تغییرناپذیر گیبسون درباره‌ی ادراک تصویر ۷۲

نظریه‌های ساختمان‌گرایان درباره‌ی ادراک تصویر ۷۴

نظریه‌ی گشتالتی ادراک تصویر ۷۸

خلاصه ۸۲

۴. چرا کودکان نقاشی می‌کشند؟ ۸۵

رهیافت‌های تکاملی

نقاشی به‌مثابه بازی ۸۶

تیبیین پیازه از نقاشی ۸۹

رهیافت‌های بالینی-گرافکنی ۹۱

رهیافت‌های هنرمندانه

عوامل حسی و یا ادراکی ۹۳

هدف بازنمایی ۹۵

تأثیرات اجتماعی ۹۸

خلاصه ۹۹

۵. فرایند نقاشی و اثرات آن ۱۰۱

سبک‌های ترکیب‌بندی ۱۰۳

زبان تصویری (گرافیکی)

شکل‌های ساده ۱۰۵

رجحان‌های الگو و حرکت ۱۰۷

در کنار یکدیگر قرار دادن شکل‌ها و خطوط ۱۰۸

تعیین محل ۱۱۰

ترتیب و توالی ۱۱۱

برنامه‌ریزی ۱۱۲

طرح‌ها ۱۱۴

سرمشق‌های ردیف کردن ۱۱۴

تأثیر موقعیت نسبی نقاش ۱۱۷

تأثیر سرمشق‌های بصری مکانی ۱۱۸

تأثیر سرمشق‌های بافتی ۱۲۰

خلاصه ۱۲۲

۶. در نقاشی چه اطلاعاتی وجود دارد؟ ۱۲۳

نقاشی‌های نمادین ۱۲۵

اطلاعات شیء-محور ۱۲۶

بازنمایی مرسوم ۱۲۶

سنجش اندازه در یک شیء ۱۲۸

شفاف‌بینی‌ها ۱۳۰

نقاشی از اشیاء سه‌بعدی ۱۳۱

اطلاعات خاص ترتیبی ۱۳۵

اطلاعات خاص دیدگاهی ۱۳۸

مقیاس‌گذاری اندازه میان اشیاء ۱۴۲

نتیجه ۱۴۴

خلاصه ۱۴۷

۱۴۹	۷. جنبه‌های بیانی نقاشی
۱۵۰	تفسیرهای فراکنی از نقاشی کودکان
۱۵۷	شاخص‌های عاطفی در نقاشی کودکان
۱۶۰	کشیدن موضوعاتی که به لحاظ عاطفی اهمیت دارند
۱۶۴	هنر درمانی
۱۶۷	خلاصه
۱۶۹	۸. تکامل نقاشی استثنایی
۱۷۱	تکامل استعداد نقاشی در کودکانی که از جهت دیگر بهنجارند
۱۷۴	هنرمند در خودمانده و بااستعداد
۱۷۵	استعداد استثنایی نقاشی در هنرمندان در خودمانده
۱۷۸	مقایسه با سایر گروه‌ها
۱۸۰	تبیین توانایی نقاشی در کودکان در خودمانده
۱۸۴	خلاصه
۱۸۵	۹. نقاشی کودکان به‌مغایه هنر
۱۸۷	آیا کودکان می‌توانند نقاشی‌هایی تولید کنند که خصوصیات هنری داشته باشد؟
۱۸۸	مقایسه با هنر مدرن
۱۹۱	مقایسه با هنر ابتدایی
۱۹۴	آیا کودکان می‌توانند خصوصیات هنری را در نقاشی درک کنند؟
۱۹۶	درک کودکان از هنر
۱۹۸	آموزش هنر
۲۰۱	خلاصه
۲۰۲	۱۰. نتیجه‌گیری و سمت‌وسوی آینده
۲۰۵	بیان عاطفی
۲۰۶	نقاشی و نوشتن اولیه
۲۰۷	نقاشی و اندیشه
۲۰۹	سخنی در پایان
۲۱۱	منابع
۲۲۵	نمایه

پیش‌گفتار مترجم

نقاشی‌های بچه‌ها جالب‌اند. برای مثال چرا آدم‌ها را طوری نقاشی می‌کنند که دست‌هایشان از دو طرف سر بیرون می‌آید؟ پژوهش‌های اخیر در زمینه‌ی هنر کودکان گویای آن است که این قبیل کارهای عجیب و غریب صرفاً خطاهایی تصادفی نیست، بلکه تلاش سامان‌یافته و اندیشمندانه‌ی آنها را در بازنمایی تصویری منعکس می‌کند.

این کتاب نظریه‌های روان‌شناختی نقاشی کودکان و رابطه‌ی آن را با رشد عاطفی و شناختی آنها به اختصار بررسی می‌کند. مفروضات دیرپایی از این قبیل که «کودکان آنچه را می‌دانند نقاشی می‌کنند» یا «نقاشی‌های آنها بیان تجربه‌ی عاطفی یا خواست‌های ناخودآگاهشان است» از دیدگاهی انتقادی ارزیابی می‌شوند. برخلاف بسیاری از آثار تخصصی، هدف نویسندگان تأکید بر یک رویکرد

به بهای حذف رویکردهای دیگر نیست، بلکه می‌کوشند تا تمام نظریه‌ها و جنبه‌های این موضوع جذاب را بکاوند. کتاب حول پرسش‌هایی ساده درباره‌ی نقاشی کودکان سامان یافته و حاوی آمیزه‌ای از مطالب فلسفی، ادراکی، هنر، زیبایی‌شناسی و روان‌شناسی شناختی و رشد کودکان است.

نویسنده‌ی کتاب به کرات، در هر صفحه چندین بار به منابع مورد استفاده همراه با تاریخ انتشار آن ارجاع داده است. از آن‌جا که این موضوع باعث دشوارخوانی کتاب می‌شد و ذکر نام کتاب و سال انتشار آن بدون اشاره به صفحه چندان کمکی به خواننده نمی‌کرد، سعی شده است جز در جایی که به یک نظریه‌ی مشخص، یا صفحه‌ی کتاب مورد بحث اشاره شده، این موارد حذف شود. البته مشخصات تمام منابع در پایان کتاب آمده است.

در این ویراست که پس از چندسالی وقفه به همت آقای علی حسین‌خانی در نشر بان منتشر می‌شود، ترجمه‌ی اثر به‌طور کامل بازخوانی و اشکالات آن رفع شده است.

عباس مخبر

اردیبهشت ۱۳۹۷

مقدمه

آیا تا به حال به نقاشی یک کودک نگاه کرده و از بازتاب اندیشه و احساس این هنرمند جوان شگفت‌زده شده‌اید؟ نقاشی‌های کودکان نوعی گیرایی آنی دارند: آن‌ها ساده و جذاب و سرشار از زندگی و هویت‌اند. اما با نگاهی دقیق‌تر غالباً می‌توان در آن‌ها جنبه‌هایی عجیب و حتی آشفته را مشاهده کرد. نگاهی به تصاویر ۱ و ۲ بیندازید. به‌عنوان مثال، شخصی که دست‌هایش از دو طرف سرش بیرون آمده یا شخصی که اصولاً دست و بدن ندارد، به چه معناست؟ در گذشته، روان‌شناسان برای پاسخ‌گویی به این قبیل سؤالات غالباً به گونه‌ای مبهم به مفاهیم یا حالات عاطفی نارس کودکان متوسل می‌شدند. بنابراین، مثلاً دستانی که از دو طرف سر بیرون آمده بود، بازتابی از مفهوم نارس چهره‌ی انسان در ذهن کودک قلمداد می‌شد. از آن‌جاکه این قبیل تعبیرها به‌واقع چیزی را تبیین نمی‌کرد و به قضایای

دقیقاً تعریف شده و قابل آزمونی منجر نمی‌شد، تحقیق در قلمرو و نقاشی کودکان برای سال‌های متمادی پیشرفت چندانی نکرد. اما در سال‌های اخیر، دو دگرگونی عمده باعث آغاز مجدد پژوهش در این عرصه شده است: اول، دیدگاه طبیعت‌گرایانه و متداولی که به توصیف تعداد هرچه بیشتری از این نقاشی‌ها می‌پرداخت، عمدتاً جای خود را به انواعی از بررسی‌های تجربی داده که در آن‌ها سعی می‌شود برای یافتن پاسخ پرسش‌های خاص، کار کودکان را هنگام کشیدن نقاشی‌های دقیقاً طراحی‌شده بررسی کنند و دوم، اهمیت فرایند کشیدن یک تصویر در تعیین شکل نهایی و کامل آن، مطلبی است که در سال‌های اخیر موفق به درک آن شده‌ایم.

تأثیر این دگرگونی‌ها به گشایش زمینه‌های تازه و هیجان‌انگیزی از تحقیق منجر شده و در بسیاری از تحقیقات گذشته جان تازه‌ای دمیده است. یکی از هدف‌های عمده‌ی اثر حاضر، منعکس کردن بخشی از پیشرفت عظیمی است که در سال‌های اخیر در نتیجه‌ی این دگرگونی‌ها رخ داده است. در فصل‌های اول و دوم سعی خواهیم کرد خواننده را با ویژگی‌های اصلی این عرصه آشنا کنیم. این کار از طریق ارائه‌ی تاریخچه‌ای از پژوهش در نقاشی کودکان، مروری بر رهیافت‌های نظری عمده و توصیف خصوصیات اصلی نقاشی کودکان در سنین مختلف انجام خواهد گرفت، سپس در هر یک از فصل‌های باقیمانده‌ی کتاب به یکی از پرسش‌های خاص مربوط به نقاشی کودکان می‌پردازیم.

در فصل سوم، به این سؤال بسیار دشوار می‌پردازیم که نقاشی چیست؟ این بحث با بررسی شیوه‌هایی آغاز می‌شود که هنرمندان، فلاسفه و دیگر صاحب‌نظران به مفهوم‌سازی نقاشی‌ها و تصاویر بازنمایی^۱ به‌طور کلی پرداخته‌اند. سپس سعی می‌کنیم نظریه‌های مربوط به تصاویر و درک آن‌ها را به رهیافت‌های نظری عمده در عرصه‌ی نقاشی کودکان مربوط سازیم.

فصل چهارم به این پرسش تقریباً فراموش شده اختصاص دارد که اصولاً چرا کودکان نقاشی می‌کنند. به‌عنوان مثال، یکی از فرضیات مطرح شده آن است که کودکان از طریق کشیدن نقاشی به طریقی به اعمال کنترل بر رویدادهایی می‌پردازند که در زندگی واقعی برای آن‌ها امکان‌پذیر نیست و از این رهگذر رضایت‌خاطر به دست می‌آورند. به‌طور کلی، بحث ما در این فصل آن است

1. representational

که نقاشی شکلی از بازی در تنهایی و نیز فعالیتی اجتماعی است که در معرض مداخله‌ی عوامل اجتماعی قرار دارد.

فصل‌های پنجم و ششم به عرصه‌هایی مربوط می‌شوند که به‌لحاظ معرفت و احراک، در سال‌های اخیر شاهد پیشرفتی شتابان و چشمگیر بوده‌اند. مسائلی که در این دو فصل مورد بررسی قرار می‌گیرند عبارتند از: اول، تأثیرهای مهمی که فرایند کشیدن یک نقاشی بر اثر تکمیل شده بر جای می‌گذارد و دوم، انواع مختلف اطلاعاتی که کودکان در نقاشی‌های خود ارائه می‌دهند. درک بهتر ما از فرایند نقاشی کردن و تحقیقات جدید نشان می‌دهد که نقاشی‌های کودکان بسیار پیچیده‌تر از آن چیزی است که در گذشته تصور می‌شده و اطلاعات بیشتری را منتقل می‌کند. به‌منظور به دست دادن تفسیرهایی معتبر و سودمند از تأثیر عوامل شناختی، انگیزه‌ای و عاطفی در نقاشی، آگاهی بر نقش فرایند نقاشی کردن، ضرورتی تام دارد.

در فصل هفتم با استفاده از یافته‌های پیشین به بررسی این سؤال می‌پردازیم که آیا می‌توان نقاشی‌های کودکان را به‌مثابه شاخصی معتبر در شناخت حالات عاطفی و شخصیت آن‌ها به‌کار گرفت و تا چه اندازه می‌توان مطمئن بود که شاخص‌ها به‌درستی تفسیر شده‌اند.

در فصل هشتم که به توصیف تکامل استعداد نقاشی در سنین بعد از کودکی اختصاص یافته است، بعضی موارد استثنایی استعداد نقاشی را بررسی می‌کنیم. در این فصل به‌ویژه به توصیف توانایی شگفت‌انگیز بعضی کودکان در خودمانده^۱ در کشیدن نقاشی‌های واقع‌گرایانه‌ی تصویری می‌پردازیم.

در فصل نهم، شباهت شگفت‌انگیزی میان بعضی آثار هنر مدرن و ابتدایی و نقاشی‌های خودانگیزه‌ی کودکان بررسی خواهد شد. سپس مطالبی در زمینه‌ی حساسیت کودکان نسبت به جنبه‌های زیبایی‌شناسی و بیانی نقاشی خواهیم داشت و در این باره بحث خواهیم کرد که آیا نقاشی کودکان را می‌توان هنر قلمداد کرد یا خیر.

فصل دهم به نتیجه‌گیری از مطالب کتاب اختصاص یافته و در زمینه‌ی سمت و سوی پژوهش در عرصه‌ی نقاشی کودکان در آینده نیز نظرپردازی‌هایی صورت گرفته است.

1. autistic